

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

עצם העמל והיגיעה – תכלית בפני עצמה

אך ראינו ללמוד כי רבי עקיבא בא לייסד וללמדנו, שבנוהג העולם להסתכל ולשפוט הדברים רק על פי ה'הצלחה' בלבד ואם האדם לא הצליח, אף על פי שעמל ויגע בזה מאוד – אין זה נחשב לכלום, כי הרי בסופו של דבר הוא 'לא הצליח'. אך מה שאין כן, לימדנו חז"ל כי ההצלחה וההישג האמיתי שעל פיו האדם נשפט הוא דוקא ב'עמל ויגיעה שלו'. כי ברוח היהדות ההצלחה נמדדת לא רק ב'הצלחה' ממשית אלא ובעיקר ב'יגיעה והעמל'. ולכך, אף על פי שנראה לנו שמכיון שר' עקיבא 'מתו תלמידיו' ממילא כל העמל שטרם במשך שנים רבות להעמיד תורה ולהפיצה בעולם – הלך לאיבוד, כי הרי למעשה ר' עקיבא לא 'הצליח' בכך... באו חז"ל ולימדנו שבעולם הרוחני ה'הצלחה' האמיתית היא דוקא העמל והיגיעה. וככל שיש יותר טורח ויותר עמל כך השכר ו'ההצלחה' גדולים יותר. ולכך כל ההשקעה והעמל בטיפוח אותם 'שנים עשר אלף זוגין תלמידים' שמתו – לא רק שלא הלכו לאיבוד, אלא ובעיקר השפיעו לבסוף על 'טיב המעשה' – ביצוע התפקיד המיועד והמיוחד של ר' עקיבא. וממילא בודאי שהפסוק בקהלת שייך גם לגבי ר' עקיבא כי אע"פ שכבר העמיד תלמידים ובנה עולמות של 'עמל ויגיעה', בכל זאת למד ר' עקיבא מהפסוק בקהלת 'וערב אל תנח' – העמיד תלמידים בצעירותו יעמיד תלמידים בזקנותו. וכך בדיוק המשיך והעמיד תלמידים, עד שזכה להפיץ תורה בכלל ישראל והעולם כולו – לדורות.

במדרש רבה (שמות ל"ו) מובא על הציווי 'ויקחו אליך שמן זית זך' – 'להעלות נר תמיד'. וזה לשונו: "ואתה תצוה – הה"ד 'זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך'. וכי לא נקראו ישראל אלא כזית הזה בלבד? והלא בכל מיני אילנות נאים ומשובחים נקראו ישראל וכו' אלא, מה הזית הזה עד שהוא באילנו מגררין אותו ואח"כ מורדין אותו מן הזית ונחבט, ומשחובטין אותו מעלין אותו לגת ונותנין אותו במטחן, ואח"כ טוחנין אותו ואח"כ מקיפין אותו בחבלים, ומביאין אבנים ואח"כ נותנין את שומן – כך ישראל באין עובדי כוכבים וחובטין אותם ממקום למקום, וחובשים אותן וכופתין אותם בקולרין, ומקיפין אותן טרטיטין ואח"כ עושין תשובה, והקב"ה עונה להם". במדרש מבואר מדוע נמשלו ישראל דוקא ל'זית' יותר משאר האילנות שנמשלו אליהם ישראל? כי דוקא בזית ראינו, איך שבשביל להוציא את ה'שמן זית' מ'הזית' צריך 'עד שהוא באילנו מגררין אותו', חובטין, טוחנין, ורק אחר כך – הם 'נותנין את שומן'. וכך בדיוק הוא הדימוי לעם ישראל, שלאורך הגלות 'באין עובדי כוכבים וחובטין אותן' – הם מייסרים ומציקים לעם ישראל.

"בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים". [קהלת י"א ו']

בגמרא ביבמות (סב:) מובא על הפסוק בקהלת: "רבי יהושע אומר, נשא אדם אישה בילדותו ישא אישה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו וכו' רבי עקיבא אומר, למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו, שנאמר ובבוקר זרע את זרעך וגוי אמרו, שנים עשר אלף זוגין תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת ועד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם – רבי מאיר, ורבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון, ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה באותה שעה". חז"ל מביאים את הפסוק בקהלת שבא ללמדנו: שהאדם לא יפסיק מעבודתו בעולם הזה ומה שהוא עושה שימשיך לעשות – ואפילו בערוב ימיו ימשיך עם מה שעשה בצעירותו. ולכך גם אדם שכבר נשא אישה והיו לו בנים בילדותו עליו גם 'בזקנותו' להמשיך לישא אישה וכו', כי אינך יודע 'אי זה יכשר' – האם מה שכבר עשית ופעלת הוא המעשה הכשר והנכון או שמא המעשה שהוא עושה עכשיו 'בזקנותו'. וכך למד זאת רבי עקיבא גם ללימוד התורה, שהאדם אשר למד והעמיד תלמידים בצעירותו עליו לא להרפות ואדרבא להמשיך גם לעת זקנותו בהפצת התורה והעמדת תלמידים. עד שאפילו רבי עקיבא שהיו לו 'שנים עשר אלף זוגין תלמידיו' ו'כולן מתו' – בכל זאת המשיך והעמיד חמישה תלמידים שהפיצו תורה לכלל ישראל.

ויש להבין מה רצה ר' עקיבא להשמיע ולחדש לנו מהפסוק בקהלת, כי הרי 'מי שנשא אישה בצעירותו' – הוא קיים וביצע כבר את המטלה והתפקיד המוטל עליו, ולכך אומר שלמה המלך שבכל זאת 'לערב אל תנח' – כי אינך יודע איזה מהמעשים יכשר לעתיד לבוא. אבל אצל ר' עקיבא ו'שנים עשר אלף זוגין', הרי למעשה הוא עדיין לא הצליח לבצע את התפקיד שהיה מוטל על אדם כר' עקיבא, והיא: הפצת תורה והעמדת תלמידיו בעולם, וזאת מפני האמת הפשוטה והכואבת ש'כולן מתו'. ובמצב כזה לא נאמר מאמר שלמה המלך "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח" – כי עדיין לא בוצע מעשה בשביל ש'אינך יודע אי זה יכשר'. וממילא ודאי שמוטל על ר' עקיבא להמשיך גם לעת זקנותו בהעמדת תלמידים למרות שמתו תלמידיו, כדי לבצע את התפקיד הסופי להרבות תורה בישראל. וזאת גם בלא הפסוק בקהלת, כי הרי טעם הפסוק 'אינך יודע אי זה יכשר' לא שייך כאן!!

סיפר לי הגאון רבי משה יהושע לנדא זצ"ל מגדולי תלמידי החזו"א זיע"א. שפעם עסקו כמה חודשים הוא והגאון ר' חיים ברים זצ"ל, כדי לעזור בהצלת ילדה חולה עם גידול במוח שנוקקה לניתוח בחו"ל, ואחרי חורף שלם שטרחו בכך - הגיע מברק מחו"ל שהילדה ל"ע נפטרה. שניהם הצטערו על כך מאוד, וכשהיו בביתו של החזו"א פלט הרב לנדא "אולי היינו צריכים ללמוד בכל הזמן הזה, ועכשיו חבל על כל הזמן שנאבד לנו". החזו"א שהיה חלש ושכב במיטתו מיד התרומם סימן באצבעו ואמר: "אתם לא צודקים - תורה זה לא חכמה ר"ל, אלא זוהי מציאות רוחנית וכפי גודל הלב כך נכנס יותר תורה ולכך אדם שמוכן להקדיש זמן לחסד - הלא בנה לו אסמים של רוחניות שם למעלה". אמנם הם בפועל לא למדו, אך החסד והיגיעה במשך כל החורף הגדילו את כלי הקיבול שהיו להם ויכלו מעתה להכניס עוד תורה לליבם. ושוב רואים אנחנו, כי בשמים מחשיבים מאוד את העמל והיגיעה, עד שאפילו אם לא ישיג האדם שום 'תוצאה' הוא זוכה ל'אסמים' של רוחניות בשמים.

מהגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל זכיתי לשמוע הרבה דברים, ואע"פ שכל חייו היו רצף אחד של יגיעת התורה. בכ"ז הוא אמר פעם: "עם מה אני יבא לבית דין של מעלה, מה אני ישים על השולחן כשישאלו אותי מה עשיתי פה בעולם? אני יגיד להם שאני מגיע לשמים עם חמש שנים של גלות שנחא"י. היגיעה שם בשנחא"י היתה מעל טבע אנוש, ומכיוון שהיה שם חמש שנים והתגבר והתייגע, אז היה לו פעם בחיים שבו היו לו כוחות של יגיעה מתוך מסירות נפש, ולכך למרות שכל חייו לא פסק פומיא מגירסא, הוא יבוא דוקא עם תקופת העמל והיגיעה שהיה לו בשנחא"י לבית דין של מעלה. וזכורני שהיה ר' חיים שמואלביץ אומר לנו "אויס געהארעוועט" - דבר שבא ע"י יגיעה. כי מה שבא ע"י ייסורי יש לו חביבות מיוחדת. וזהו באמת לשון החזו"א "העבודה החביבה ביותר לרבש"ע זה העמילות בתורה".

דוקא בימים אלו, שתלמידי רבי עקיבא מתו וקיום התורה היה בסכנה עלינו להתחזק בעמל ויגיעה בתורה הקדושה. וזאת נדע, כי כפי גודל העמל והיגיעה כך גם יהיה גודל ההצלחה ואיכות המעשה, כי בעמל והיגיעה האדם בונה לעצמו 'אסמים' של רוחניות, וזוכה ל'נפש עמל עמלה לו' למעלה. כי ברוח היהדות - ההצלחה נמדדת לא רק ב'הצלחה' ממשית אלא ובעיקר ב'יגיעה והעמל', דוקא 'החביטה' והיסורים מוציאים את ה'שמן', עד ש'הזית' נהיה כבר במצב של 'נותנין את שמן' - הוא כבר יוציא מעצמו בלא שיוציאו ממנו. וכך כשזוכה לקיים את 'בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח', אז גם נזכה ללמוד תורה ולהעמיד תלמידים 'בזקנותנו', ונהיה חלק משרשרת מסירת התורה, שהעמיד לנו רבי עקיבא.

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון לחודש סיון
בעז"ה יצא בשבוע פרשת נשא

אך כל הייסורים, החבטות, והרגשות שנתלו לזה, נועדו: כדי להכניע את ליבם של ישראל, וכך כשיעשו ישראל תשובה - 'הקב"ה עונה להם'. ובדברי המדרש אנחנו רואים שגם במשל 'הזית' נמשלו ישראל דוקא לפרי 'זית' עצמו, ולא 'לשמן הזית'. ולכאורה הרי העיקר ש'זית' - הוא השמן היוצא ממנו ולא הזית, ומה בא המדרש ללמדנו בכך?!

אכן לפי הדברים שאמרנו מבואר היטב שחז"ל באו ללמדנו כי אל נטעה לחשוב שהעיקר והמטרה היא אך ורק ה'תוצאה' - 'השמן'. אלא עלינו לדעת בידיעה ברורה כי ישנה מעלה גדולה ל'יגיעה' בפני עצמה. והדוגמא לכך הוא: הזית. כי ללא הכתישה והיגיעה בחיבוטו וטחינתו, על מנת להוציא את השמן שבו, היה נחסר ממנו את עיקר מעלתו וסגולתו. כי זאת היא ההקדמה לנתינת השמן של הזית, שהזית הוא חפצא של קבלת ייסורים ויגיעה, וכגודל ה'חבטות' - העמל והיגיעה, כך גם יהיה ה'שמן' זית' - ההצלחה והתוצאה. וכפי שכתוב במדרש "ואחר כך נותנין את שמן" - לא כתוב שע"י החבטות מוציאים את השמן, כי ברגע שיש עמל ויגיעה אז ממילא הוא כבר 'יתן שמן' - הוא כבר יגיע למעלתו המיוחדת, ש'הקב"ה עונה להם'. כי עצם היגיעה תכלית בפני עצמו, ורק היגיעה מולידה אצל האדם מעלה. - עצם היגיעה בתורה משפיעה את זכות התורה, וכפי שדיברנו.

וראינו להביא מקור נוסף באותו עניין, שכתוב במכילתא על הפסוק: "ויסב אלוקים את העם דרך המדבר" - "ר"א אומר כדי ליגעם, דכתיב ענה בדרך כוח"י. והעיר בזה המשגיח רבי יחזקאל לוונושטיין זצ"ל, דלכאורה יש להעיר שהרי באותה שעה שיצאו עם ישראל ממצרים הלא היו כבר בדרגה גבוהה של אהבת ה', ומפני מה היה צורך 'לייגע' עוד את בני ישראל במדבר?! וביאר בזה: שמכאן מוכח מעלת 'העינוי והעמל' שהיא מטרה בפני עצמה - מפני שעל ידי יגיעה ועמל אפשר להשיג גדולות ונצורות. והעמל והיגיעה הללו במשך ארבעים שנה במדבר, הם אלו שחישלו ורוממו את נפשם וטבעו בהם את מעלתם הגדולה.

בגמ' במנחות (ז. מובא "אבימי מסכתא איתעקרא איתעקרו ליה, ואתא קמיה דרב חסדא לאדכורי גמריה. ולישלח ליה וליתי לגביה? סבר הכי מסתייעא מילתא טפ"י. - הגמ' מספרת על אבימי שנשכתה ממנו מסכת מנחות, והלך לרב חסדא על מנת שיזכיר לו אותה. ואע"פ שרב חסדא היה מוכן לבוא לאבימי: בכל זאת החליט אבימי דוקא ללכת בעצמו מפני שסבר "הכי מסתייעא מילתא טפ"י. ומבאר רש"י: "משום יגעתי ומצאתי". רואים אנו, כי עצם היגיעה היא הצינור, והיא הכלי לידיעת התורה, ולכך אבימי ראה להטריח ולייגע עצמו על מנת ללמוד שוב את מסכת מנחות. "נפש עמל עמלה לו" - אומר רש"י בסנהדרין: "שמחזרת עליו ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה וסדריה". כי מי שעמל בתורה, התורה עצמה באה ומבקשת מהרבש"ע שיגלו את סודותיה לאיש היגע בה. ורואים אנו מכל זה כי בתורה יש ב' חלקים: 'יגעת, ומצאת'. ואמנם 'יגיעת התורה' היא היכי תימצא לידיעת התורה - אך בעיקר היא זכות בפני עצמה, ובלא 'יגעת' לא שייך להגיע ל'מצאת'. ואחד שהוא מתייגע בתורה, נותנים לו את סודות התורה. כי שמן נותנים מ'הזית שנחבט' - עמל התורה מוליד כח לקבל את התורה.

נתתם לעילוי נשמת רבי ישעיה ב"ר משה מקרעסטיד זצ"ל
ולרפואת כלל עם ישראל!!

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, וכן לחלוקה באזורכם
ניתן לכתוב ל: memayan7@gmail.com